

Emil Zaitz, Joanna Arct

Kraków - Stare Miasto. Pl. Św. Ducha 1 - Teatr im. J. Słowackiego

Informator Archeologiczny : badania 21, 156-157

1987

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KRAKÓW - Zwierzyniec
Kościół Salwatora

Muzeum Archeologiczne
w Krakowie

Badania prowadzili mgr Teresa Rabańska /autorka sprawozdania/ i mgr Marek Cwetsch, Dwunasty sezon badań. Wczesne średniowiecze /?/, czasy nowożytne.

W 1987 r. kontynuowano badania po zachodniej stronie kościoła /wykopy XXXB, XXXC/. Wykopy odsłoniły podłużne zagłębienie o kierunku północnym i południowym wkopane w całość. Biegnie ono prostopadle do osi kościoła i na zachód od znanych już murów 30, 31 /por. Inf. Arch., Bad. 1986/. Zagłębienie odkryto na odcinku długości około 9 m, prawdopodobnie wraz z jego północnym krańcem. Szerokość zagłębienia uchwycono na niewielkiej przestrzeni. Wypełnisko stanowiło małe kamienie wapienne i grudki zaprawy murarskiej. Czasem zdarza się ułamek cegły. Stwierdzono obecność ułamków ceramiki średniowiecznej i nowożytnej. Zagłębienie powyższe można interpretować jako negatyw muru. Zamykał on od zachodu nieistniejącą dzisiaj część kościoła Salwatora. Rozehranie muru nastąpiło w czasach nowożytnych, natomiast jego wzniesienia można roboczo łączyć z średniowieczem lub wczesnym średniowieczem.

Po obu stronach negatywu muru wystąpiły nowożytne wkopy grobowe. Były one także wkopane w wypełnisko negatywu.

Badania będą kontynuowane.

KRAKÓW - Stare Miasto
Pl. św. Ducha 1 - Teatr
Im. J. Słowackiego

Muzeum Archeologiczne
w Krakowie

Badania prowadził mgr Emil Zaitz /autor sprawozdania/ przy współudziale mgr Joanny Arct z Politechniki Krakowskiej. Finansowało Muzeum Archeologiczne i Politechnika Krakowska. Pierwszy sezon badań. Osada wczesnośredniowieczna oraz nawarstwienia późnośredniowieczne /?/ i nowożytne.

Teatr im. J. Słowackiego jest budowlą wzniesioną w latach 1890-93, na terenie położonym w północno-wschodniej części średniowiecznego miasta lokacyjnego. Bezpośrednio przed jego budową przeprowadzono w najbliższym otoczeniu akcję porządkowania terenu, w trakcie której zburzono Szpital św. Ducha wraz z zabudowaniami klasztoru Duchaków. Funkcjonował on w tym miejscu nieprzerwanie od 2 poł. XIII w. /najpewniej od 1244 r./, kiedy to biskup Prandota "odał kanonikom od św. Ducha z Prądnika" teren przy parafii św. Krzyża.

W związku z planowaną kompleksową odnową zabudowań Teatru Politechnika Krakowska zleciła przeprowadzenie badań geotechnicznych, mających na celu rozpoznanie fundamentów budowli, głębokości ich posadowienia oraz charakteru zalegającego tu calca. W ramach tych prac przeprowadzono także badania archeologiczne. Prace badawcze prowadzono w 17 niewielkich szybkach zlokalizowanych przy murach budynku głównego oraz sąsiadującego z nim budynku "Miniatury". Większość szybków usytuowana była w podziemiach Teatru, a tylko 7 wykonano po zewnętrznej stronie, z poziomu terenu wokół budowli.

Najciekawsze rezultaty uzyskano w szybkach położonych po północnej stronie Teatru /wyk. XII-XVI/. Bezpośrednio na calcu stwierdzono tu warstwę /o grub. 20-30 cm/ brunatnego i szarobrunatnego utworu piaszczystego z pojedynczymi ułamkami kości zwierzęcych, węglalkami drzewnymi i ułamkami naczyń datowanych na XII - XIII w., a także 4 jamy zawierające podobny materiał zabytkowy. Strop warstwy w 2 wykopsach był utwardzony drobnymi kamieniami wapiennymi /o średn., ok. 5 cm/, tworzącymi wyraźny poziom użytkowy /bruczek/. Z jednej z jam, o wypełnisku zawierającym warstwki drobnych węgli drzewnych, popiołu i przepalonego /?/ na różowo piasku, uzyskano 2 fragmenty ścianki pieca wykonanego z gliny, a przywarstwą od strony wewnętrznej bryłkami żużla z wtopionymi grudkami metalu /miedzi /?/ pokrytego zieloną patyną. Powyższe obiekty i warstwa kulturowa wiążą się zapewne z osadą wczesnośredniowieczną, funkcjonującą na tym terenie w XII - XIII w., przed budową średniowiecznych umocnień obronnych. Północno-wschodnią część tej osady rozpoznano w 1973 r. w trakcie badań ratowniczych prowadzonych przy budowie przejścia podziemnego u wylotu ul. Basztowej i Wasterplatte, a więc na terenie

usytuowanym w średniowieczu pomiędzy murami miejskimi a fosą. Stwierdzone relikty pieca związanego z obróbką /wytopem ?/ metali kolorowych, mogą wskazywać na produkcyjny charakter tej osady. Trudno natomiast ustosunkować się do uchwyconego w 2 wykopach brzoźku. Może on być zarówno śladem utwardzonego poziomu użytkowego wewnątrz naziemnych obiektów mieszkalnych lub gospodarczych, jak też pozostałością uliczki lub placu w obrębie osady.

W 10 wykopach zlokalizowanych w podziemiach oraz po północnej stronie Teatru /wyk. V-VI, VIII-X, XII-XVI/, bezpośrednio na calcu lub na warstwach wczesnośredniowiecznych zalegały warstwy kulturowe i nasypowe zawierające ułamki cegieł, grudki zaprawy wapiennej, kamienie, a sporadycznie także ułamki naczyń późnośredniowiecznych i nowożytnych. W związku z bardzo wycinkowym rozpoznaniem datowanie tych utworów jest bardzo trudne. Fakt, że zostały one przecięte przez wykopy budowlane i fundamenty Teatru wskazuje, że pochodzą one z okresu istnienia Szpitala św. Ducha. Niektóre z nich mogły powstać już w okresie rozbiórki szpitala.

W wykopie usytuowanym po północnowschodniej stronie budynku "Miniatury" /wyk. XI/ oraz w jednym szybiku po południowej stronie gmachu /od strony Pl. św. Ducha, wyk. XVII/ stwierdzono warstwy nasypowe z dużą ilością gruzu ceglanego i kamiennego, pochodzące prawdopodobnie z okresu likwidacji zabudowy szpitalnej. W wykopie XVII stwierdzono ponadto część obiektu półziemiankowego ?/ z ułankami naczyń średniowiecznych. W pozostałych wykopach wystąpiły wyłącznie nawarstwienia współczesne, z okresu funkcjonowania Teatru.

Przeprowadzone badania nie doprowadziły do odkrycia relikwów architektury średniowiecznej, związanej ze Szpitalem św. Ducha. Zasadnicza część tego kompleksu zlokalizowana była na terenie obecnego Placu, natomiast obiekty wchodzące częściowo w obręb wznoszonego gmachu teatralnego zostały zapewne całkowicie rozebrane w XIX w.

Materiały zabytkowe i dokumentacja z badań archeologicznych przechowywane są w Dziale Krakowa Przedlokacyjnego Muzeum Archeologicznego w Krakowie.

KRAKÓW - Stare Miasto
Okół

Muzeum Archeologiczne
w Krakowie

Badania prowadzili: mgr mgr Marek Cwetach, Janusz Paluch,
i Emil Yaitz /autor sprawozdania/. Finansowało Muzeum
Archeologiczne w Krakowie. Osadnictwo wczesnośredniowieczne,
późnośredniowieczne i nowożytne.

Kontynuowano prace ratownicze w wykopach budowlanych, instalacyjnych oraz w szybikach geotechnicznych wykonywanych w związku z odnową zabytków architektonicznych Starego Miasta. W jego południowej części, na terenie wchodzącym w obręb wczesnośredniowiecznej osady Okół, prowadzono badania w następujących punktach:

- a/ ul. Kanoniczna 3 /wyk. IVa/ - w wykopie budowlanym /podpiwniczenie północnozachodniej części budynku/ przeprowadzono obserwacje dotyczące głębokości zalegania calca oraz nawarstwień kulturowych, a także posadowienia fundamentów budynku;
- b/ ul. Grodzka 35 /wyk. I/ i Poselska 16 /wyk. I - II/ - w szybikach geotechnicznych rozpoznano nawarstwienia nowożytne i późnośredniowieczne oraz relikty starszej zabudowy na pograniczu tych posesji. W wykopie I przy 1. Poselskiej 16 stwierdzono ciekłą warstewkę polepy, zalegającą na warstwie kulturowej z ceramiką wczesnośredniowieczną, datowaną na X-XII wiek;
- c/ ul. Grodzka 61 /wyk. I/ - w wykopie badawczym stwierdzono nawarstwienia wczesnośredniowieczne, związane z młodszym horyzontem osadniczym około /XI - XIII w./ oraz nawarstwienia późnośredniowieczne i nowożytne. Na stropie warstw późnośredniowiecznych stwierdzono bruk kamienny na podsypce kółtego piasku, ułożony na warstwie wyrównawczej wykonanej z dużych, ostrokrawędzistych kamieni wapiennych i jasnożółtego, iglinitowego piasku. Nad nim zalegały warstwy nowożytne związane z funkcjonowaniem podwórza od XVI do XX w. W obrębie wykopu rozpoznano część wkopu o pionowych ścianach i warstwowanym wypełnisku, zawierającym duże ilości gruzu kamiennego i ceglanego. Ze względu na dość znaczną głębokość tego obiektu /ponad 4 m, dna nie uchwycono/ można przypuszczać, że jest to pozostałość studni zlikwidowanej /rozebrano obudowę ?/ pod koniec XIX lub w XX w. Z jej zasypiska uzyskano kilka fragmentów butelek kamionkowych z końca XIX w.;